

metodiv i zasobiv diaghnostyky osvitnikh rezuljtativ u vyshhykh navchalnykh zakladakh [Conceptual and methodological bases of designing methods and means of diagnostics of educational results in higher educational institutions]. Kiev: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].

11. Луков, В. А. (2004). *Социальное проектирование*. Москва: Изд-во Московского гуманитарного университета: Флинта / Lukov, V. A. (2004). *Socyaljne proektyrovanje* [Social design]. Moscow: Yzd-vo Moskovskoho humanyarnoho unyversyteta: Flynta [in Russian].

12. Пелагейченко, М. Л. (2006). *Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до організації проектної діяльності учнів основної школи* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Київ. / Pelaghejchenko, M. L. (2006). *Pidghotovka majbutnikh uchyteliv trudovogho navchannja do orghanizaciji proektnoji dijalnosti uchniv osnovnoji shkoly* [Future Labour teacher's training for organizing of project activity school pupils]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].

13. Равен, Дж. (2002). *Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация*. Москва: Когито – Центр / Raven, J. (2002). *Kompetentnost' v sovremennom obshhestve: vyjavlenye, razvuyte u realizacyja* [Competence in modern society: identification, development and implementation]. Moscow: Kohyto – Tsentr [in Russian].

14. Шаповалова, О. А. (2014). Філософська рефлексія феномену соціального проектування. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка, 1, 66-71.* / Shapovalova, O. A. (2014). *Filosofska refleksija fenomenu socialnogho proektuvannja* [Philosophical reflection on the phenomenon of social design]. *Visnyk Nacionalnogho tekhnichnogho unyversytetu Ukrainy «Kyjivskyj politekhnichnyj instytut». Filosofija. Psykhhologhija. Pedagoghika, 1, 66-71.* [in Ukrainian].

15. Щербина-Яковлева, О. Ю. (2017). Поняття соціокультурної діяльності: філософські та культурологічні виміри. *Світгляд – Філософія – Релігія, 12, 71–78.* / Shherbyna-Jakovleva, O. Ju. (2017). *Ponjattja sociokulturnoji dijalnosti: filosofsjki ta kuljturologhichni vymiry* [The concept of socio-cultural activities: philosophical and culturological dimensions]. *Svitoghljad – Filosofija – Relighija, 12, 71–78.* [in Ukrainian].

16. Яковлев, О. В. (2016). Зміст соціокультурного проектування в інформаційну добу: досвід Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. *Культура України, 52, 201-211.* / Jakovlev, O. V. (2016). *Zmist sociokulturnogho proektuvannja v informacijnu dobu: dosvid Nacionalnoji akademiji kerivnykh kadriv kuljtury i mystectv* [The content of socio-cultural design in the information age: the experience of the National Academy of Management of Culture and Arts]. *Kuljtura Ukrainy, 52, 201-211.* [in Ukrainian].

УДК 376.1
UDC 376.1

ОЛЕКСАНДР ЛІВШУН,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, м. Хмельницький,

Хмельницький національний університет,

вул. Інститутська, 11)

OLEKSANDR LIVSHUN,

Candidate of pedagogical science, associate professor

(Ukraine, Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi National University,

Institutska Str, 11)

orcid.org/ 0000-0003-2256-6163

ОКСАНА РЯБОКОНЬ,

Практичний психолог,

(Україна, м. Вінниця,

Комунальний заклад І-ІІІ ст. №8

Вінницької міської ради, вул. Винниченка, 28)

OXSANA RYABOKON,

Practical psychologist,

(Ukraine, Vinnytsia,

Communal institution I-III grades No.8

Vinnytsia City Council, Vynnychenko Str.,28)

Художня обробка матеріалів як засіб соціально-психологічної реабілітації учнів з обмеженими можливостями

Artistic Processing of Materials as a Means of Social-Psychological Rehabilitation of Students with Disabilities

Анотація. У статті розглянуто місце та роль соціально-психологічної реабілітації у адаптації учнівської молоді з обмеженими можливостями до умов сьогодення. З'ясовано, що соціальна реабілітація - це вид соціальної діяльності спеціально уповноважених органів держави, соціальних служб для молоді та інших інституцій, спрямованої на здійснення системи організаційних, економічних, правових, культурних, освітніх, лікувальних, оздоровчих та інших соціальних заходів щодо відновлення фізичного стану, честі, гідності, прав і свобод дітей та молоді.

Зазначено, що сутність соціально-педагогічної реабілітації полягає у створенні таких умов для саморозвитку людини, в результаті яких виробляється активна життєва позиція особистості.

Досліджено основні принципи соціально-психологічної реабілітації та засоби їх реалізації на практиці. Обґрунтовано основні складові програми соціально-психологічної реабілітації та особливості формування навичок ручної праці на основі занять з елементами тренінгу. Наведено форми використання художньої обробки матеріалів на заняттях із соціально-психологічної реабілітації, схарактеризовано основні матеріали для роботи з дітьми з обмеженими можливостями. З'ясовано, що образотворче мистецтво є одним із видів арт-терапії, оскільки в процесі роботи дозволяє дитині відчувати і зрозуміти саму себе, виявити думку і почуття, звільнитися від конфліктів, вільно висвітлювати свої мрії та сподівання. Доведено що використання різних видів та форм організованої художньої творчості пробуджує у дітей інтерес та потребу в продуктивній діяльності, сприяє успішній їх адаптації та соціалізації у суспільство.

Ключові слова: реабілітація, соціальна реабілітація, соціально-психологічна реабілітація, діти з обмеженими можливостями, ручна праця, художня обробка матеріалів, засоби навчання, образотворче мистецтво.

Summary. The article considers the place and the role of social-psychological rehabilitation in the adaptation of students with disabilities to the present-day life conditions. It has been found out that social rehabilitation is a type of social activity performed by specially authorized state bodies, social services for youth and other institutions, aimed at implementing the system of organizational, economic, law, cultural, educational, medical, healthcare and other social measures that are necessary to restore the physical state, honor, dignity, rights and freedoms of children and youth.

It has been stated that the aim of social-pedagogical rehabilitation is to create such conditions for a person's self-development, which will encourage development of an individual's active life position.

The key principles of social-psychological rehabilitation and the means of their practical implementation have been analyzed. The core components of the program for social-psychological rehabilitation and the peculiarities of development of manual labor skills at the training-based classes have been substantiated. The forms of using artistic material processing at the social-psychological rehabilitation classes have been offered. The basic materials for the work with the children with disabilities have been characterized. Fine arts is considered as a form of art therapy, since in the process of work children are enabled to feel and understand themselves, to express their thoughts and feelings, to be free from conflicts, freely express their dreams and hopes. It has been proved that the use of different types and forms of organized artistic creativity arouses children's interest and need for productive activity, contributes to their successful adaptation and socialization.

Key Words: rehabilitation, social rehabilitation, social-psychological rehabilitation, children with disabilities, manual labor, artistic processing of materials, teaching aids, fine arts.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Проблема навчання дітей (молоді) з особливими потребами набуває сьогодні широкої актуальності. Освітній інклюзивний простір стає доступним для таких дітей, адже право на рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дітей. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства.

Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в масові навчальні заклади – це процес, який все більш розповсюджується в освіті. Такий підхід до їхнього навчання зумовлений багатьма причинами різного характеру. Однією з них є те, що надання освітніх послуг дітям з особливими потребами в закладах інтернатного типу певною мірою призводить до зниження у частини з них соціальної компетенції та дезадаптації в цілому.

Трансформація сучасного українського суспільства тісно пов'язана з розширенням сфери соціальної політики, одним із пріоритетів якої є забезпечення повноцінного функціонування суспільства, яке неможливе без створення умов для самореалізації кожної окремої людини. Об'єктами такої політики на сьогодні дедалі частіше стають різноманітні групи населення, що потребують специфічних підходів та методів роботи. Процеси реформування соціального, економічного, культурного та політичного життя в

Україні сприяли загостренню проблем невідповідності прав та можливостей окремих членів та груп суспільства. Особи, що мають обмежені фізичні можливості, часто не можуть адаптуватися до суспільних змін, інтегруватися у соціум, зайняти бажану економічну чи соціальну позицію тощо. Відповідно, існує потреба в соціально-психологічній реабілітації та відновленні означених функцій таких осіб (Дементьева Н.Ф., Багаева Г.Н., Исаева Т.Н., 1996).

Аналіз основних досліджень і публікацій... У сучасній науці існує значна кількість підходів до теоретичного осмислення проблем соціальної реабілітації та адаптації осіб з обмеженими можливостями. Розроблені також і методики вирішення практичних завдань, що визначають специфічну сутність та механізми цього соціального феномена. Так, аналіз соціальних проблем інвалідизації в цілому і соціальної реабілітації зокрема здійснювався в проблемному полі двох концептуальних соціологічних підходів: з точки зору соціоцентристських теорій і на теоретико-методологічній платформі антропоцентризму. На основі соціоцентристських теорій розвитку особистості К. Маркса, Е. Дюркгейма, Г. Спенсера, Т. Парсонса розглядалися соціальні проблеми конкретного індивіда за допомогою вивчення суспільства в цілому. На основі антропоцентристського підходу Г.М. Андреевої, Л. С. Виготського, Ю. Габермаса, Ф. Гіддінгса, Е. Еріксона, І.С. Кона, А.В. Мудрика, Ж. Піаже, Г. Тарда, та інших вчених розкриваються психологічні аспекти повсякденної міжособистісної взаємодії.

Для осмислення проблеми аналізу інвалідності як соціального феномена важливою залишається проблема соціальної норми, яка з різних боків вивчається такими вченими, як П. Бергер, П. Бурдьє, М. Вебер, Е. Дюркгейм, Т. Лукман, Р. Мертон.

Аналіз соціальних проблем обмеженості в цілому і соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями зокрема здійснюється у площині соціологічних концепцій більш загального рівня узагальнення сутності цього соціально явища – концепції соціалізації. Соціальна реабілітація дітей з обмеженими можливостями важлива не тільки сама по собі. Вона важлива як засіб інтеграції осіб з обмеженими можливостями в соціум, як механізм створення рівних можливостей для них, для того, щоб бути соціально затребуваними.

Важливими в розробці теорії соціальної реабілітації є підходи до поняття інвалідності, запропоновані Н.В. Васильєвою, що розглянула вісім соціологічних концепцій інвалідизації.

У структурно функціональному підході (К. Девіс, Р. Мертон, Т. Парсонс) розглянуті проблеми інвалідності як специфічного соціального стану індивіда (модель ролі хворого Т. Парсонса), соціальної реабілітації, соціальної інтеграції, соціальної політики держави по відношенню до інвалідів, конкретизації в діяльності соціальних служб з підтримки сімей, що мають дітей-інвалідів. Запропоновано поняття «діти з обмеженими можливостями», «інваліди». У вітчизняних дослідженнях у рамках структурно-функціонального аналізу проблему інвалідизації досліджували Т.А. Добровольська, І.П. Каткова, Н.С. Морова, Н.Б. Шабаліна та ін (Романовська Л.І., 2009).

У рамках соціально-антропологічного підходу стандартизовані та інституційні форми соціальних відносин (соціальна норма і девіація), соціальні інститути, механізми соціального контролю. Використана така термінологія для позначення дітей-інвалідів: нетипові діти, діти з обмеженими можливостями. У вітчизняних працях даний підхід запропонували О.М. Суворов, Н.В. Шапкіна та ін.

Макросоціологічний підхід до вивчення проблем інвалідності відрізняє соціально-екологічну теорію У. Бронфенбреннера, запропоновану у вітчизняних дослідженнях В.О. Скворцової. Проблеми інвалідності розглядаються в контексті «ланцюга» понять: макросистема, екзосистема, мезасистема, мікросистема (відповідно – політичні, економічні та правові позиції, що панують у суспільстві, громадські інститути, органи влади; взаємовідносини між різними життєвими сферами; безпосереднє оточення індивіда).

У теоріях символічного інтеракціоналізму (Н. А. Залигіна, Дж.Г. Мід) інвалідність описується за допомогою системи символів, що характеризують цю соціальну групу осіб з обмеженими можливостями. Розглядаються проблеми становлення соціального «Я» інваліда, аналізується специфіка цієї соціальної ролі, стійко відтворювані стереотипи поведінки самих інвалідів і ставлення до них соціального оточення (Закон України, 2006).

У рамках теорії наклеювання ярликів або теорії соціальної реакції (Г. Беккер, Е. Лемертон) для позначення осіб з обмеженими можливостями з'являється поняття «девіант». Інвалідність розглядається як відхилення від соціальної норми, носіям цієї девіації наклеюється ярлик – інвалід. У рамках цієї теорії вивчаються соціальні проблеми конкретного індивіда за допомогою вивчення ставлення до нього суспільства в цілому. У вітчизняних дослідженнях на цій методологічній базі проблеми інвалідизації вивчалися М.П. Левицькою та ін. (Зверева Д., 2008).

Феноменологічний підхід відрізняє соціокультурну теорію нетиповості Є.Р. Ярської-Смирновою (Ярська-Смирнова Є. Р., 1999). Феномен «нетипової дитини» формується і транслюється всім його соціальним оточенням. Він характеризується усім різноманіттям історично сформованого етноконфесійного, соціокультурного макро і мікросоціуму, в якому нетипова дитина проходить соціалізацію.

Мета статті... Теоретично обґрунтувати ефективні форми художньої обробки матеріалів як засобу соціально психологічної реабілітації учнівської молоді з обмеженими можливостями.

Виклад основного матеріалу... Історія розвитку проблеми обмеженості (інвалідності) свідчить про те, що вона пройшла складний шлях, починаючи від фізичного знищення, невизнання ізоляції «неповноцінних членів» до необхідності інтеграції осіб з різними фізичними вадами, патофізіологічними синдромами, психосоціальними порушеннями в суспільстві, створення для них безбар'єрного середовища. Іншими словами, обмеженість стає проблемою не тільки однієї людини або групи людей, а всього суспільства в цілому. За даними Центру перспективних соціальних досліджень Міністерства соціальної політики України та НАН України, на початку 2015 року в Україні офіційно зареєстровано понад 2,8 мільйона осіб, що мають статус інваліда. Це близько 6,1 % від загальної кількості населення. Саме тому так гостро на порядку денному стоять проблеми соціальної реабілітації. Соціальна реабілітація одержала в останні роки широке визнання. Цьому сприяє розвиток теоретико-методологічної бази, з одного боку, і підготовка високопрофесійних фахівців з соціальної роботи, які реалізовуватимуть наукові положення, – з іншого.

Сутність соціально-педагогічної реабілітації полягає у створенні таких умов для саморозвитку людини, в результаті яких виробляється активна життєва позиція особистості.

Реабілітація (від лат. – rehabilitation – відновлення) – комплекс медичних, соціально-економічних, педагогічних, юридичних заходів, спрямованих на відновлення (чи компенсацію) порушених функцій, дефектів, соціальних відхилень (Акатов Л.И., 2003).

Реабілітація – це комплексна, багаторівнева, етапна й динамічна система взаємозалежних дій, спрямованих на відновлення людини в правах, статусі, здоров'ї, дієздатності.

Соціальна реабілітація – вид соціальної діяльності спеціально уповноважених органів держави, соціальних служб для молоді та інших інституцій, спрямованої на здійснення системи організаційних, економічних, правових, культурних, освітніх, лікувальних, оздоровчих та інших соціальних заходів щодо відновлення фізичного стану, честі, гідності, прав і свобод дітей та молоді (Закон України, 2009)

Реабілітація не тільки пов'язана з подоланням сімейних, шкільних проблем і соціальної дискримінації неповнолітніх, а зі зміною уявлень дитини про саму себе, становлення її «Я-концепції».

Дослідники виділяють такі принципи реабілітації:

Рисунок 1. Принципи соціально-психологічної реабілітації

- принцип врахування регіональних особливостей, соціокультурної та економічної ситуації в регіоні;
- принцип партнерства (соціальний педагог, лікар, психолог-дитина);
- принцип різнобічності (комплекс різноманітних заходів з реалізації реабілітаційної програми);
- принцип взаємозв'язку психосоціальних, біологічних і педагогічних методів впливу (різнопланове розуміння особистості дитини, враховуючи її психологічні, фізіологічні та патофізіологічні якості);

– принцип поступовості (поступовий перехід від одного реабілітаційного заходу до іншого у відповідності з основними потребами на даний момент, у відповідності з віком, станом організму і психосоціальними особливостями особистості);

– принцип індивідуально-особистісного, гуманістичного підходу (адресний характер допомоги, який передбачає врахування зони актуального й наступного розвитку дитини, орієнтація на загальнолюдські цінності);

– принципи послідовності, комплексності, доступності, диференційованості (Овчарова Р.В., 1996).

Засіб навчання – це матеріальний або ідеальний об'єкт, розміщений між учителем та учнем і який використовується для засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності. Засіб навчання суттєво впливає на якість знань учнів, їх розумовий розвиток та особистісне становлення.

У сучасній школі широко використовуються такі засоби навчання:

1. Об'єкти навколишнього середовища, взяті в натуральному вигляді або препаровані для навчальних завдань (живі і засушені рослини, тварини і їх опудала, зразки гірських порід, ґрунту, мінералів, машини і їх частини, археологічні знахідки і т. ін.).

2. Діючі моделі (машин, механізмів, апаратів, споруд та ін.).

3. Макети і муляжі (рослин і їх плодів, технічних установок і споруд, організмів і окремих органів та ін.).

4. Прилади і засоби для демонстраційних експериментів.

5. Графічні засоби (картини, малюнки, географічні карти, схеми).

6. Технічні засоби навчання (діапозитиви, діафільми, навчальні кінофільми, радіо- і телепередачі, звуко- і відеозаписи та ін.).

7. Підручники і навчальні посібники.

8. Прилади для контролю знань і умінь учнів.

9. Комп'ютери (Зайченко І.В., 2008).

Цей перелік засобів навчання не є вичерпним, але він містить найбільш вживані з них.

Об'єкти, які виконують функцію засобів навчання, можна класифікувати за різними ознаками: за їх властивостями, суб'єктами діяльності, впливом на якість знань і розвиток здібностей, їх ефективністю в навчальному процесі (щодо зменшення кількості помилок при розв'язуванні задач).

За суб'єктом діяльності засоби навчання можна умовно розділити на засоби викладання і засоби навчання. Так, обладнання демонстраційного експерименту належить до засобів викладання, а обладнання лабораторного практикуму – до засобів навчання. Засобами викладання користується переважно вчитель для роз'яснення та закріплення навчального матеріалу, а засобами навчання – учні для його засвоєння. Водночас, частина засобів навчання може бути і тим, і іншим, в залежності від етапу навчання.

Засоби викладання мають суттєве значення для реалізації інформаційної та управлінської функцій учителя. Вони допомагають будувати та підтримувати пізнавальні інтереси учнів, покращувати надійність навчального матеріалу, зробити його більш доступним, забезпечувати більш точну інформацію про явище, що вивчається, інтенсифікувати самостійну роботу учня та її темп. Їх можна розділити на засоби пояснювання нового матеріалу, засоби закріплення і повторення, та засоби контролю. Проведений аналіз дає можливість виокремити ті засоби навчання (графічні (художній напрям)), які, на наш погляд, сприятимуть соціально-психологічній реабілітації дітей (молоді) з обмеженими можливостями (Зайченко І.В., 2008).

На наш погляд, для розробки програми соціально-психологічної реабілітації доцільно використовувати саме формування навичок ручної праці за допомогою занять з елементами тренінгу, що, на нашу думку, найкраще допомагає дітям з обмеженими можливостями. Трудова діяльність, до складу якої ми включаємо художню обробку, допоможе дітям (молоді) розв'язати низку завдань пізнавального, емоційно-вольового, мовленнєвого, особистісного розвитку, зокрема:

– ознайомлення із працею дорослих;

– формування уявлень про соціальну значущість праці;

– виховання на цій основі інтересу й поваги до праці інших людей, розвиток бажання долучитися до посиленої трудової діяльності;

– формування мотиваційної готовності до трудових зусиль;

– формування елементарних трудових знань, умінь і навичок, необхідних для виконання трудових завдань;

– формування знань про засоби праці;

– навчання трудових дій на основі наслідування, за зразком та за словесною інструкцією;

– розвиток пізнавальних процесів (уявлень, сприймання, уваги, пам'яті, наочно-практичного мислення, мовлення);

– розвиток дрібної моторики та зорово-моторної координації у процесі навчання прийомів праці;

– збагачення досвіду соціальної комунікації у процесі організованої трудової діяльності;

– формування позитивних якостей особистості.

Навчання ручній праці особливих дітей доцільно планувати у формі занять. У процесі занять з ручної праці передбачається виготовлення дітьми різноманітних найпростіших виробів з паперу, глини, пластиліну, солоного тіста, тканини, природного та інших матеріалів. Доцільним є використання природних матеріалів: жолудів, шишок, каштанів, насіння та гілочок рослин. За допомогою клею та інших матеріалів, що допомагають з'єднувати окремі частини у єдиний виріб, діти можуть виготовляти сувеніри для своїх близьких і знайомих (вітальні листівки, саморобні іграшки), предмети для ігор (картонні меблі), атрибути святкового оздоблення кімнати: гірлянди, прапорці, сніжинки, ліхтарики тощо.

Прагнення до результату спонукає до вольових зусиль, а сам результат виступає джерелом позитивних емоцій як самої дитини, так і людей із її найближчого оточення. Ручна праця виступає засобом розвитку сенсорних відчуттів (кінестетичних, зорових, слухових), психічних процесів (сприймання, уяви, пам'яті, мислення, мовлення), моторних навичок, естетичного смаку, моральних якостей

Образотворче мистецтво є одним із видів арт-терапії. Воно дозволяє дитині відчувати і зрозуміти саму себе, виявити думку і почуття, звільнитися від конфліктів, вільно висвітлювати свої мрії та сподівання.

Малювання є ефективним реабілітаційним засобом для корекції та розвитку координації рухів дітей із функціональними обмеженнями рухового апарату, фантазії та мислення розумово відсталих дітей, формує та розвиває сенсорно-моторну координацію, зорові образи, просторові уявлення, координує конкретно-образне мислення, допомагає оволодінню формами.

На заняттях зі образотворчої діяльності діти створюють не лише прості дитячі поробки, а й закінчені вироби, які можна використовувати по-різному: дарувати друзям, прикрашати домівку. Це суттєво і для дітей, і для батьків. А найголовніше в таких заняттях є те, що, створюючи щось своїми руками, дитина зміцнює свій зв'язок із світом, а виріб, створений дитиною, несе відбиток її особистості, і, в той же час, існує окремо від неї. Образотворча діяльність вводить дитину в сферу мистецтв, надає великі можливості приймати участь у виставках, конкурсах та ярмарках.

Малювання надає великі можливості як для вирішення загальнотерапевтичних завдань, так і для досягнення конкретних корекційних цілей: засвоєння дитиною нової для неї образотворчої техніки; вміння взаємодіяти з іншими дітьми; вирішення емоційно-вольових проблем; здатність виконувати свою частину роботи тощо.

Висновки... Отже, перелічені види трудової діяльності є соціальною технікою збалансованості внутрішнього стану фізичних, психічних та емоційних якостей в розвитку дитини. З усіх видів праці за основу соціально-психологічної реабілітації нами було обрано ручну працю та арт-терапію.

Зміст соціально-психологічної реабілітації засобами художньої обробки матеріалів враховує реалізацію гуманістичної, особистісно зорієнтованої парадигми спеціальної освіти. Організація трудової діяльності дітей, яка повинна реалізовуватись згідно визначених освітніх та корекційно-розвивальних завдань, є важливою умовою цілісного гармонійного розвитку дитини з обмеженими можливостями.

Засвоєння дітьми необхідних знань, умінь та навичок у школі є важливою умовою успішної адаптації до життя. Використання різних видів та форм організованої трудової діяльності пробуджує в них інтерес та потребу в продуктивній діяльності, сприяє успішній їх адаптації та соціалізації у суспільство.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці програми та методичних рекомендацій проведення гурткових занять із соціально-психологічної реабілітації дітей з обмеженими можливостями засобами художньої обробки матеріалів у навчальному закладі.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. Акатов, Л.И. (2003). *Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений*. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС / Akatov, L.I. (2003). *Social'naya reabilitaciya detej s ogranichennymi vozmozhnostyami zdorov'ya [Social rehabilitation of children with limited health opportunities]*. Moskva: Humanyt. yzd. tsentr VLADOS [in Russian].
2. Дементьева, Н.Ф. & Багаева, Г.Н. & Исаева, Т.Н. (1996). *Социальная работа с семьей ребенка с ограниченными возможностями*. Москва / Dement'eva N.F. & Bagaeva G.N. & Isaeva, T.N. (1996). *Social'naya rabota s sem'ej rebenka s ogranichennymi vozmozhnostyami [Social work with the family of a child with disabilities]*. Moskva[in Russian].
3. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», (2006). *Відомості Верховної Ради України (ВВР). № 2-3 / Zakon Ukrainy «Pro reabilitatsiiu invalidiv v Ukraini», (2006). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) [Law of Ukraine «On Rehabilitation of Disabled Persons in Ukraine»]. № 2-3. Kyiv [in Ukrainian].*

4. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», (2009). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. № 23 / *Zakon Ukrainy «Pro sotsialnu robotu z ditmy ta moloddiu»*, (2009). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. [Law of Ukraine «On social work with children and youth»]. №23. Kyiv [in Ukrainian].
5. Зверева, Д. (2008). *Соціальна педагогіка: мала енциклопедія*. К.: Центр учбової літератури / Zvierieva, D. (2008). *Sotsialna pedahohika: mala entsyklopediia* [Social pedagogy: a small encyclopedia]. Kiev: Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].
6. Зайченко, І.В. (2008). *Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів*. К.: «Освіта України», «КНТ» / Zaichenko, I.V. (2008). *Pedahohika. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych pedahohichnykh navchalnykh zakladiv* [Pedagogy. A textbook for students of higher pedagogical educational institutions]. Kyiv: «Osvita Ukrainy», «KNT» [in Ukrainian].
7. Овчарова, Р.В. (1996). *Справочная книга школьного психолога*. Москва / Ovcharova, R.V. (1996). *Spravochnaia kniga shkol'nogo psihologa* [Reference book of a school psychologist]. Moskva [in Russian].
8. Романовська, Л. І. (2009). *Теорія та практика реабілітаційної роботи: навч. посібник*. Хмельницький: ХНУ / Romanovska L. I. (2009). *Teoriia ta praktyka rehabilitatsiinoi roboty: navch. posibnyk* [Theory and practice of rehabilitation work: textbook. manual]. Khmelnytskyi: KhNU [in Ukrainian].
9. Ярська-Смирнова, Є. Р. (1999). Соціальне конструювання інвалідності. *Соціологічні дослідження Социс. 4.* / Iarska-Smyrnova, Ye. R. (1999). *Sotsialne konstruiuvannia invalidnosti* [Social construction of disability].4 [in Ukrainian].

УДК 7.012:37.013-043.87(4-15)(045)

UDC 7.012:37.013-043.87(4-15)(045)

ОЛЕНА МОЗОЛЮК,

кандидат педагогічних наук, старший викладач

(Україна, м. Хмельницький,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна

академія

вул. Прокурівського Підпілля, 139)

OLENA MOZOLIUK,

candidate of pedagogical sciences, senior lecturer

(Ukraine, Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia Str., 139)

orcid.org/ 0000-0003-3078-4005

**Шляхи розвитку дизайнерської освіти у країнах
Західної Європи (Великобританія, Німеччина, Італія, Франція)
Ways of development of design education in the countries
Western Europe (Great Britain, Germany, Italy, France)**

Анотація. У статті розглянуто шляхи розвитку дизайнерської освіти у країнах Західної Європи, а саме: Великобританії, Німеччині, Італії, Франції. Висвітлено характерні особливості реалізації дизайнерської освіти у Великобританії – безперервне навчання дизайну, яке починається з дошкільного закладу і продовжується протягом життя.

Виявлено важливі риси освітньої галузі Німеччини, які полягають у наявності інститутів, що займаються дослідженнями актуальності тієї чи іншої професії на ринку послуг. Це – Федеральний інститут професійної освіти і навчання та Інститут досліджень з питань ринку праці та професій при Федеральному інституті зайнятості.

Окреслено форми дизайнерської освіти в Італії, які базуються на інноваційних методах навчання, переважно по британській моделі «action learning». Навчання дизайну орієнтоване на формування у майбутніх дизайнерів схильності до пізнання. «Пізнавальне проектування» є важливою італійською дизайнерською рисою. Таким чином, для дизайнерської освіти Італії характерним є: гуманітарна спрямованість навчання; експериментальна діяльність, свобода творчості; відсутність корпоративності та відсутність авторитетів; високий професіоналізм дизайнерського проектування.

Досліджено основні тенденції дизайнерської освіти у Франції, що полягають у навчанні студентів умінням здійснювати дослідження: аналізувати інформаційні джерела, встановлювати особисті контакти, визначати рівень своїх знань, та рівень знань колег.